

**CONSIDERENTE TEORETICO-PRACTICE PRIVIND REGIMURILE
DE DETENȚIE APLICATE MINORILOR CE EXECUTĂ
PEDEAPSA PRIVATIVĂ DE LIBERTATE**

COJOCARU Vladimir

Secretar General al Oficului Avocatului Poporului,
doctorand, Școala Doctorală Științe Juridice, USM
ORCID ID: 0000-0001-9838-7351

Summary. *Inevitably, there are children who end up in the justice system as suspects, defendants and sentenced including to custodial sentences. Of course, the particularities and content of the regulations regarding the implementation of the prison sentence for minors must be adapted to the specifics and development needs of this category of people. This article refers to the basic aspects of the current legal framework for the implementation of the prison sentence for minors, trends and regulatory needs to be approved by the legislator to achieve the purpose of the custodial sentence. Therefore, it should be organized so that the time children stay in detention institutions is as short as possible, to contribute to the social recovery of people and most importantly to prevent antisocial behavior after release from detention.*

Keywords: *pre-trial detention; criminal investigation isolators, temporary detention isolators, prison, detention, person deprived of liberty, conditions of detention; CPT.*

Parte a justiției juvenile este și faza executării pedepsei penale de către copii. Astfel, din considerente obiective de dezvoltare bio-psiho-fizică a copilului, fapt ce nu-i permite să-și reprezinte singur interesele, legiuitorul a instituit un statut juridic deosebit de cel al majorului, oferindu-i garanții suplimentare de protecție [1], mai ales pentru executarea de către aceștia a pedepsei închisorii.

Atât la nivel național cât și internațional se conțin reglementări ce particularizează arestarea, deținerea sau întemnițarea unui copil, astfel Convenția cu privire la drepturile copilului stabilește că măsurile enunțate trebuie să fie conforme cu legea, nu vor fi decât niște măsuri extreme și vor fi cât mai scurte posibil, de asemenea că orice copil privat de libertate trebuie să fie tratat cu omenie și cu respectul datorat demnității persoanei umane și de o manieră care să țină seama de nevoile persoanelor de vârsta sa [2].

Alături de alte faze ale procesului de înfăptuire a justiției executarea pedepselor privative de libertate de către copii nu face excepție în privința acestora. În acest sens legiuitorul a stabilit că în privința copiilor cea mai aspră pedeapsă penală posibil de aplicat să fie închisoarea. Respectiv, conform alin.(3) art.71 detențiunea pe viață nu poate fi aplicată femeilor și minorilor. Pedepsa închisorii atât în cazul adulților cât și pentru minori, constând în privarea de libertate a condamnatului, prin scoaterea din mediul normal de viață și plasarea lui într-un

mediu închis în care este supus unui mod de viață și de muncă impus. Fiind că, posibilitatea de a săvârși greșeli de conduită se datorează și vârstei, dar și insuficienței educației și instruirii pentru asimilarea normelor morale, civice și juridice, într-o perioadă ce este în derulare până când minorul ajunge la majorat [3].

În conformitate cu prevederile alin.(4) art.70 CP la stabilirea pedepsei definitive în caz de concurs de infracțiuni, pedeapsa închisorii nu poate depăși 25 de ani pentru adulți, 20 de ani pentru persoanele care au atins vârsta de 18 ani, dar nu au atins vârsta de 21 de ani, și 12 ani și 6 luni pentru minori, iar în caz de cumul de sentințe - de 30 ani pentru adulți, 25 de ani pentru persoanele care au atins vârsta de 18 ani, dar nu au atins vârsta de 21 de ani, și 15 ani pentru minori. Aceste reglementări alături de altele sunt prezente în legislația națională anume pentru a fi conforme cu unul dintre principiile internaționale ce se referă la justiția juvenilă, și anume acela de a organiza aflarea în detenție a copiilor doar când situația o impune și pentru perioade cât mai scurte de timp.

Urmare a modificărilor operate în anul 2017 în legea penală și Codul de executare persoanele care nu au atins vârsta de 18 ani execută pedeapsa cu închisoare în centrele de detenție pentru minori și tineri, ținându-se cont de personalitatea condamnatului, antecedentele penale și gradul prejudiciabil al infracțiunii săvârșite.

Considerăm că înlocuirea sintagmei penitenciar pentru minori cu Centru de detenție pentru minori și tineri, reprezintă un prim pas în sensul schimbării abordărilor privind particularitățile aplicării pedepsei cu închisoarea în privința minorilor. Această modificare se aliniază recomandărilor internaționale, inclusiv celor expuse în Raportul general al Comitetului European pentru Prevenirea Torturii și Tratatamentelor sau Pedepselor Inumane sau Degradante (CPT) din anul 2015 - *Minori privați de libertate conform legislației penale*. Astfel, CPT a susținut de mult timp că toți minorii reținuți, care sunt suspectați ori condamnați pentru infracțiuni penale, trebuie să fie ținuți în centre de detenție concepute special pentru persoane de vârsta lor, care să ofere un mediu diferit de cel din închisoare și regimuri potrivite nevoilor lor, centre ce să fie dotate cu personal instruit în relația cu tinerii. Din păcate, aceasta nu este nici pe departe situația în multe țări membre ale Consiliului European. S-au realizat progrese în ceea ce privește minorii care sunt trimiși la închisoare, ca ei să nu mai fie ținuți împreună cu adulții, ci în unități speciale pentru minori. Totuși, cel mai adesea, nu numai că aceste unități oferă condiții materiale precare dar, din cauza lipsei de personal specializat, deținuții minori sunt supuși unui regim sărăcăcios, iar sprijinul și supravegherea rămân inadecvate. Aceasta înseamnă că minorii nu beneficiază de activități de formare educațională și profesională care să-i pregătească pentru viață, necesare pentru reintegrarea lor în comunitate atunci când sunt eliberați [4].

Concomitent, la observația generală nr.4 din Regulile Nelson Mandela se menționează despre categoria tinerilor deținuți ce trebuie să cuprindă cel puțin minorii care depind de jurisdicția instanțelor de judecată specializate pe examinarea cauzelor cu implicarea minorilor. De regulă, acești tineri delicvenți nu ar trebui să fie condamnați la pedepse cu închisoarea. [5] Prin urmare deducem că în genere pedeapsa închisorii pentru copii nu ar trebui să existe.

La aproape cinci ani de la modificarea cadrului normativ, nu au fost realizate alte intervenții în privința descrierii particularităților executării pedepsei închisorii în Centrul de detenție pentru minori și tineri. Astfel, constatăm că deși la alin.(2) art.197 din Codul de executare este reglementat că persoanele condamnate care nu au ajuns la majorat execută pedeapsa în centre de detenție pentru minori și tineri sau în sectoare separate ale penitenciarelor nespecializate, cu asigurarea pentru ei a condițiilor penitenciarului pentru minori, conținutul Secțiunii a 7-a, nu a suferit modificări, cu excepția denumirii acesteia și anume din Penitenciarele pentru minori în Centrele de detenție pentru minori și tineri.

Pentru o înțelegere mai bună a importanței problemei abordate consider necesar a prezenta o succintă informație privind cine sunt acei copii și pentru ce fapte au fost plasați în detenție. Astfel, conform informațiilor plasate pe site-ul oficial al Administrației Naționale a Penitenciarelor la 01 octombrie 2022 [6] în sistemul penitenciar se dețineau 6396 de persoane dintre care 5248 de persoane cu sentințe de condamnare puse în executare. Dintre aceștia la aceeași dată erau 59 de minori dintre care 23 în arest preventiv și respectiv 36 cu sentință de condamnare ce executau pedeapsa cu închisoarea.

Analizând datele statistice oficiale constatăm că, minorii ce execută pedeapsa cu închisoarea au fost condamnați pentru săvârșirea infracțiunilor: 1. mai puțin grave – 9 persoane; 2. grave – 12 persoane și deosebit de grave – 15 persoane. Pentru prima dată pentru executarea pedepsei cu închisoarea în penitenciar erau 20 de persoane, pentru a doua oară – 7 persoane și mai mult de două ori – 9 persoane. În comparație cu situația persoanelor adulte ce execută pedeapsa închisorii constatăm o rată de aproximativ 60% recidivă penitenciară, în cazul minorilor aceasta este de aproximativ 45%, fapt ce denotă un raport aproximativ invers între aceste două categorii de persoane.

După cum am menționat anterior condamnații în vârstă de până la 18 ani execută pedeapsa în centre de detenție pentru minori și tineri în modul și în condițiile stabilite de Codul de executare și de Statutul executării pedepsei de către condamnați. Persoanele care nu au împlinit vârsta de 18 ani pot executa pedeapsa și în sectoare separate ale penitenciarelor pentru adulți, însă în condițiile centrului de detenție pentru minori și tineri. În practică această posibilitate este prevăzută în special pentru situațiile plasării persoanelor de gen

femenin într-un sector separat din cadrul penitenciarului pentru femei, dar și când se impune necesitatea transferului minorilor ce execută pedeapsa închisorii în penitenciarele cu statut de izolator de urmărire penală.

În conformitate cu prevederile art.253 din Codul de executare regimul de deținere în centrul de detenție pentru minori și tineri corespunde regimului stabilit pentru penitenciarul de tip semiînchis.

Condițiile de executare a pedepsei închisorii în penitenciarul de tip semiînchis sunt prezentate la art.250 din Codul de executare al Republicii Moldova. Astfel, în penitenciarul de tip semiînchis, condamnații sunt deținuți cu pază și sub supraveghere permanentă. În penitenciarele de tip semiînchis funcționează trei regimuri de detenție: inițial, comun și de resocializare.

În regim inițial, condamnații se află timp de până la 3 luni din ziua intrării în penitenciar, luând în calcul toată perioada aflării în detenție. În cadrul acestui regim condamnații:

- a) sunt repartizați în încăperi izolate cu cel mult 4 locuri;
- b) pot fi antrenați la munci care nu necesită ieșire din penitenciar.

În regim comun condamnații sunt în drept, în intervalul de timp de la deșteptare până la stingere, să se deplaseze liber pe teritoriul penitenciarului în limitele stabilite de administrația penitenciarului, de asemenea, să fie antrenați în munci în afara penitenciarului, cu condiția asigurării supravegherii permanente.

În regim de resocializare, condamnații:

- a) sunt în drept de a avea asupra lor și de a utiliza obiecte de valoare și bani;
- b) pot fi antrenați la muncă în afara penitenciarului fără supraveghere;
- c) pot beneficia de o deplasare de scurtă durată în afara penitenciarului.

În regim comun și în regim de resocializare, condamnații pot fi antrenați în munci în afara penitenciarului dacă dispun de dreptul de deplasare fără escortă sau însoțire.

Suplimentar condițiilor generale de executare a pedepsei închisorii în regimurile tipului semiînchis, minorul mai poate beneficia:

a) în regim inițial - de o întrevvedere de scurtă durată o dată în lună și de o întrevvedere de lungă durată o dată în trimestru;

b) în regim comun - de o întrevvedere de scurtă durată o dată în săptămână și de o întrevvedere de lungă durată o dată în două luni;

c) în regim de resocializare - de o întrevvedere de scurtă durată o dată în săptămână, cu dreptul de a se deplasa în afara penitenciarului însoțit de reprezentantul său legal, și la o întrevvedere de lungă durată o dată în două luni, cu dreptul de a locui împreună cu familia într-un spațiu locativ separat pe teritoriul penitenciarului sau în apropierea lui;

În modul și în condițiile stabilite de Codul de Statutul executării pedepsei de către condamnați, suplimentar la cele menționate, condamnaților le pot fi aplicate următoarele măsuri de stimulare:

a) acordarea dreptului de a vizita manifestări cultural-distractive și sportive în afara penitenciarului, fiind însoțiți de reprezentanți ai administrației penitenciarului, pe o durată de cel mult 8 ore;

b) acordarea dreptului de a ieși din penitenciar, fiind însoțiți de reprezentanții lor legali, pe o durată de cel mult 8 ore.

Vizitarea de către condamnați a manifestărilor cultural-distractive și sportive pe timp de noapte este interzisă.

La repartizarea pe secții și camere se ține seama de asigurarea unei protecții corespunzătoare a minorilor și tinerilor, a celor cu afecțiuni psihice sau dizabilități, a persoanelor vulnerabile, a nefumătorilor și a celor care trebuie protejați de ceilalți condamnați. [7]

În conformitate cu prevederile alin. (1) articolului 254, la împlinirea vârstei de 18 ani, comisia înființată în penitenciar hotărăște asupra oportunității executării în continuare a pedepsei de către condamnat în centrul de detenție pentru minori și tineri până la atingerea vârstei de 23 de ani.

Despre oportunitatea executării în continuare a pedepsei închisorii în Centrul de detenție pentru minori și tineri, administrația penitenciarului informează instanța de judecată printr-un demers privind transferarea condamnatului într-un alt penitenciar sau lăsarea lui în același penitenciar. Atragem atenția că legislația națională restricționează instituția responsabilă de punerea în executare a pedepsei privative de libertate în sensul stabilirii tipului penitenciarului în care urmează să-și execute pedeapsa persoana, cu excepția prevăzută în cazul persoanelor ce au fost lăsate în centrul de detenție pentru minori și tineri până la atingerea vârstei de 23 de ani.

Chestiunea privind lăsarea în centru de detenție pentru minori și tineri a persoanelor ce au împlinit 18 ani este una de o importanță majoră pentru organizarea procesului de executare a pedepsei închisorii de către minori. Aceasta se manifestă prin faptul că oportunitatea continuării executării în centru de detenție pentru minori și tineri este în primul rând conștientizată de către instituția ce pune în executare pedeapsa închisorii. Conștientizare ce se bazează pe rezultatul activităților desfășurate în cadrul implementării planului individual de executare a pedepsei în perioada de până la împlinirea vârstei de 18 ani.

În practică întâlnim situații în care, în pofida faptului că administrația penitenciarului informează instanța de judecată printr-un demers despre necesitatea lăsării persoanei în continuare în centrul pentru minori și tineri, aceasta în multiple cazuri ia decizii de transfer a persoanelor în penitenciarele

pentru adulți. Considerăm că legislația execuțional penală necesită a fi completată astfel ca de competența instituției responsabile de punerea în executare a pedepsei privative de libertate să fie decizia lăsării persoanelor ce au împlinit vârsta de 18 ani pentru executarea în continuare a pedepsei închisorii în centru de detenție pentru minori și tineri, cel puțin pentru situația în care administrația locului de detenție consideră oportună lăsarea în centru. În celelalte situații, când administrația locului de detenție nu consideră oportună lasarea persoanei în instituția de detenție pentru minori, atunci decizia să fie la latitudinea instanței de judecată.

Legislația execuțional penală a Republicii Moldova prevede că asupra condamnatului care a împlinit vârsta de 18 ani și care a fost lăsat în centru de detenție pentru minori și tineri se extind drepturile și obligațiile, regimul, condițiile de muncă, normele alimentare, de asigurare materială, privind condițiile de trai și de asistență medico-sanitară stabilite pentru condamnații minori. Considerăm că legiuitorul a prevăzut această facilitate pentru asigurarea continuității regimului de detenție stabilit pentru minori. Fiindcă în percepția persoanelor private de libertate orice intervenție în privința schimbărilor condițiilor de executare a pedepsei privative de libertate trebuie să fie determinată de conduita acestuia. Acest fapt reprezentând o pârghie esențială a procesului de executare a pedepsei cu închisoarea în regimuri progresive și regresive. Or, diferențierea condițiilor de executare a pedepsei pe motiv de vârstă de până la 18 și de peste 18 ani nu-și găsește justificarea. Corespunzător instituția de executare a pedepsei cu închisoarea pentru minori este gândită a permite și deținerea tinerilor. Totuși, la plasarea în spațiile de detenție și repartizarea la activități a persoanelor private de libertate cu vârste de până la 18 și peste 18 ani trebuie să se realizeze ținând cont de nivelul de dezvoltare psiho-fiziologică a acestora și dacă deținerea în comun nu afectează procesul educativ, dezvoltare și pregătirea pentru eliberarea din detenție. Această poziție derivă și din prevederile art. 37 al Convenției cu privire la drepturile copilului care stabilește că, orice copil privat de libertate va fi separat de adulți, în afară de cazurile când se consideră preferabil să nu fie separat, în interesul superior al copilului și el va avea dreptul de a menține contactul cu familia sa prin corespondență și prin vizite, în afara unor cazuri excepționale [8].

Cu referire la particularitățile unui centru de detenție pentru minori și tineri Comitetul European pentru prevenirea torturii recomandă ca acesta să ofere condiții pozitive și personalizate pentru deținerea tinerilor, respectându-le demnitatea și intimitatea. Toate camerele trebuie să fie mobilate corespunzător, să dispună de acces la lumina naturală și să aibă o ventilație adecvată. Minorii trebuie în mod normal să fie cazați în dormitoare individuale; trebuie să li se ofere motive

care să explice de ce este în interesul lor să împartă un dormitor cu un alt deținut. Minorii trebuie consultați înainte de a li se cere să împartă dormitorul și trebuie să-și poată exprima preferințele în privința persoanelor cu care doresc să fie repartizați. Trebuie depuse toate eforturile pentru a se evita plasarea minorilor în dormitoare mari, experiența demonstrând că acest lucru crește riscul de violență și exploatare în rândul lor. Într-adevăr, dormitoarele mari ar trebui să dispară din cadrul instituțiilor. În plus, minorii trebuie să aibă acces nemijlocit la instalații sanitare igienice, unde să le fie respectată intimitatea. Minorilor trebuie să li se asigure pe tot parcursul zilei un program complet de educație, sport, instruire profesională, recreere și alte activități în aer liber. Exercițiile fizice trebuie să constituie o parte importantă a programului zilnic al tinerilor. Tuturor minorilor trebuie să li se permită să facă exerciții regulate, cel puțin două ore pe zi, dintre care cel puțin o oră trebuie să se desfășoare în aer liber, preferabil chiar mai mult de atât. Curțile de exerciții în aer liber trebuie să fie spațioase și echipate corespunzător, astfel încât să le permită cu adevărat tinerilor să se desfășoare din punct de vedere fizic (e.g. să facă sport); de asemenea, ele trebuie să poată fi protejate împotriva vremii nefavorabile.

La sosirea în centrul de detenție, pentru fiecare minor trebuie întocmit un plan individual, care să specifice obiectivele, perioada de timp și mijloacele prin care acele obiective trebuie atinse, pentru utilizarea optimă a timpului pe care minorul îl are de petrecut în centrul de detenție, în scopul dezvoltării de abilități și competențe care să-l ajute la reintegrarea în societate. Educația și instruirea profesională oferite minorilor în detenție trebuie să fie similare cu cele din comunitate, furnizate de profesori/instrucitori profesioniști, iar minorii din detenție trebuie să obțină același fel de diplomă sau certificat (după ce și-au terminat studiile) ca și tinerii care urmează cursuri la instituțiile din comunitate.

În opinia CPT, o abordare comportamentală poate fi benefică în a-i încuraja pe deținuți să respecte normele conviețuirii într-un grup și să urmeze căi constructive de autoeducare. Totuși, retragerea recompenselor pe motiv de nesupunere poate duce rapid la un nivel de privațiune incompatibil cu cerințele minime. În particular, trebuie luate măsuri care să evite un regim similar cu încarcerarea solitară. În plus, trebuie să existe proceduri oficiale și transparente în scopul evitării percepției „măsurilor educaționale” ca fiind arbitrare [9].

În scopul, evitării întreruperii programului de activități stabilit pentru minori și tineri legiuitorul a stabilit că este interzisă transferarea pentru o perioadă mai mare de 5 zile a condamnaților minori în alte penitenciare decât cele pentru minori dacă în aceste penitenciare nu sunt amenajate sectoare distincte de detenție, cu asigurarea condițiilor centrului de detenție pentru minori și tineri. Excepție făcând doar situațiile când se impune transferarea în spitalele penitenciare.

Revenind la intervențiile necesare a fi realizate în privința perfecționării cadrului normativ, constatăm încă o neconcordanță ce necesită a fi clarificată în privința persoanelor ce au împlinit vârstă de 18 ani și au fost lăsate să execute pedeapsa închisorii în centrul de detenție pentru minori și tineri. Astfel, în conformitate cu prevederile alin. (4) al art.254, condamnatul major care a fost lăsat în centrul de detenție pentru minori și tineri și care a împlinit vârsta de 23 de ani este transferat pentru executarea pedepsei de mai departe în penitenciarul de tip semiînchis sau închis la condiții comune de deținere, în baza deciziei directorului al Administrației Naționale a Penitenciarelor. Constatăm deci că legiuitorul în cazul acesta a prevăzut posibilitatea ca în baza deciziei directorului Administrației Naționale a Penitenciarelor, în calitatea sa de conducător a sistemului penitenciar să decidă tipul penitenciarului în care urmează să fie transferată din centrul de detenție pentru minori și tineri persoana ce a împlinit vârsta de 23 de ani. În acest caz considerăm că legiuitorul trebuie să stabilească expres tipul penitenciarului în care urmează să-și execute în continuare pedeapsa cu închisoarea persoana transferată din centru pentru minori și tineri. Acest tip de penitenciar trebuie să nu fie unul mai aspru decât cel prevăzut pentru centru pentru minori și tineri adică tipul semiînchis de penitenciar. Întru argumentarea acestei poziții amintim că în centrul pentru minori și tineri au fost lăsați tinerii ce au demonstrat o conduită prosocială, s-au implicat proactiv la realizarea planului individual de executare a pedepsei și instanța a decis că cel mai oportun pentru recuperarea acestora este să continue executarea pedepsei în condițiile stabilite pentru condamnații minori.

Concluzie. La distanță de aproximativ cinci ani de la schimbarea denumirii instituției de detenție în care își execută pedeapsa privativă de libertate deținuții minori, nu au fost efectuate intervenții de modificare a cadrului normativ subordonat Codului de executare al Republicii Moldova. Astfel, noțiunea de centru de detenție pentru minori și tineri nu se regăsește în conținutul Statutului executării pedepselor de către condamnați.

Astfel, în sensul intervențiilor necesare a fi realizate pentru modificarea cadrului normativ general de executare a pedepsei cu închisoarea de către minori atragem atenția în privința necesității modificării Codului penal, Codului de procedură penală și Codului de executare pentru:

1. reglementarea detaliată a specificului executării pedepsei cu închisoarea de către minori și tinerii. În acest sens de reglementat expres regulile de bază pentru organizarea punerii în executare a pedepsei cu închisoarea într-un centru de detenție pentru minori și tineri. Regulicarea ar trebui să se refere la cerințele față de dotările și amenajările minime din centru, programele și activitățile, precum și cerințele față de personalul ce lucrează cu minorii și tinerii;

2. organizarea ca decizia privind condițiile de executare a pedepsei închisorii (inclusiv stabilirea tipului penitenciarului) să fie stabilite de către organul ce pune în executare pedeapsa;

3. instituirea în competența organului ce pune în executare pedeapsa închisorii luarea deciziei de lăsare sau nu pentru executarea în continuare a pedepsei în centru pentru minori și tineri a persoanei ce a împlinit vârsta de 18 ani.

Aceste modificări trebuie să fie completate de intervenții la nivel organizatoric astfel ca instituțiile de detenție pentru minori din Republica Moldova, să fie concepute pentru aceștia. Să fie bine dotate cu echipamente, inclusiv cu personal specializat, ce le oferă minorilor pe tot parcursul zilei activități orientate spre dezvoltarea de competențe și abilități necesare pentru reintegrarea socială a tinerilor după eliberarea din detenție.

Referințe:

1. BULAI, C. Manual de drept penal. Partea generală, Ed. Universul Juridic, Bucureți, 2007, p. 569.
2. Convenția Națiunilor Unite cu privire la Drepturile Copilului, adoptată la 20 noiembrie 1989. [Accesat: 12.10.2022] Disponibil: https://drepturilecopilului.md/files/publications/CDC_2005_final.pdf
3. CHIȘ, I., CHIȘ, A. B. Drept execuțional penal II. București, 2018, p.68.
4. Al 24-lea Raport general al Comitetului European pentru Prevenirea Torturii și Tratatamentelor sau Pedepselor Inumane sau Degradante (CPT), Pct. 101. [Accesat: 12.10.2022] Disponibil: <https://rm.coe.int/16806ccb91>
5. Rezoluția adoptată de Adunarea Generală la 17 decembrie 2015 - Ansamblul de reguli minime ale Națiunilor Unite pentru tratamentul deținuților (Regulile Nelson Mandela). [Accesat: 12.10.2022] Disponibil: <https://files.nettsteder.regjeringen.no/wpuploads01/blogs.dir/223/files/2017/08/Ansamblul-de-reguli-minime.pdf>
6. Date statistice privind dinamica persoanelor private de libertate pe perioada 1 ianuarie 2022 – 1 octombrie 2022. [Accesat: 12.10.2022] Disponibil: <https://www.anp.gov.md/rapoarte-de-bilant-semestriale-anuale>
7. RUSU, M.I. Drept execuțional penal. Editura Hamangiu, București, 2015, p.27.
8. Convenția cu privire la Drepturile Copilului. [Accesat: 12.10.2022] Disponibil: https://drepturilecopilului.md/files/publications/CDC_2005_final.pdf
9. Raport general al Comitetului European pentru Prevenirea Torturii și Tratatamentelor sau Pedepselor Inumane sau Degradante (CPT), Pct. 104 – 112. [Accesat: 12.10.2022] Disponibil: <https://rm.coe.int/16806ccb91>

